

ב. משום "ממצוא חפצך ודבר דבר", כלומר ליצור בידול מימי החול

איסורי קריאה בשבת

מקור האיסור וגזירות נלוות

איסור קריאה בשטרי הדיוטות כל כך יסודי שיש מי שרצה לאסור בשלו לקרוא אפילו בתהילים ומגילות בשבת.

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קטז עמוד ב

אמר רבי נחמיה: מפני מה אמרו, כתבי הקדש אין קורין בהן - כדי שיאמרו: בכתבי הקדש אין קורין, וכל שכן בשטרי הדיוטות.

שטרי הדיוטות: כתבים הקשורים לענייני כספים ומסחר כגון שטרי חוב ובכללם חשבונות מים וחשמל, תיות מחיר על מוצר, חוזי שכירות, פרסומות מסחריות ועוד.

אינו מדין הכנה ולכן אפילו לא מסתכל בעל מנת לקנות או לשלם את החשבון בחול, אסור לקרוא בהם. והגם שבאופן זה פעמים מותר לדבר בהם.

חז"ל אסרו בכמה דברים שמא יקרא בשטרי הדיוטות

2. משנה מסכת שבת פרק כג משנה ב

מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו, אבל לא מן הכתב

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמט עמוד א

מאי טעמא? רב ביבי אמר: גזירה שמא ימחק. אביי אמר: גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות.

... תנו רבנן: כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות - אסור לקרות בשבת.

4. רש"י מסכת שבת דף קמח עמוד ב

כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות - כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית, וזו דיוקנית פלונית ופלונית. אסור לקרותו בשבת - שמא יקרא בשטרי הדיוטות.

אלבום תמונות: קריאה בתיאור האירוע שתחת התמונה שבאלבום אסורה. ובשם האדם שבתמונה יש מתירים ויש אוסרים.

טעמי האיסור לקרוא בשטרי הדיוטות

א. יש ראשונים שמשמע שהוא פגיעה ביעוד השבת

5. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק כג משנה ב

הטעם שאסרו למנות מן הכתב שמא יקרא אגרות בשבת, וזה אסור, שכל זולת ספרי הנבואה ופירושיהם אסור לקרותו לא בשבת ולא ביום טוב, ואפילו היה בו דברי חכמה ומדע.

6. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קמח עמוד ב

ודאי אסור לעיין ולהוציא שעת שבת לעיין ולהסתכל בשטרי הדיוטות.

7. רא"ש מסכת שבת פרק כג סימן א

שטרי הדיוטות דאסיר למיקרי בהו - פר"י היינו שטרי מקה וממכר ושטרי חובות ומשכונות, משום ממצוא חפצך ודבר דבר

ג. גזירה שמא יעשה מלאכה

8. רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף מסכת שבת [לפי דפי הרי"ף]

משניות דף סג עמוד א

אסור לקרוא בשטרי הדיוטות משום דגזרינן שמא יכתוב תשובה לשואל ממנו דבר

9. רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה יט

אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת שלא יהא כדרך חול ויבא למחוק, מונה אדם פרפרותיו ואת אורחיו מפיו אבל לא מן הכתב, כדי שלא יקרא בשטרי הדיוטות,

עיון - קריאה בעיניים מבלי להוציא בשפתיים

מחלוקת ראשונים בין הרהור, ויש להחמיר בהרהור של קריאה מהכתב יותר מהרהור סתמי של דמיון.

10. ספר שבלי הלקט ענין שבת סימן קכב

יש מתיר הרהור בלא קריאה (ראב"ה, יום טוב תשמ"ד), דהא דאמרין דאסור לקרות משום דכתיב "ממצא חפצך ודבר דבר", דבור אסור הרהור מותר, הלכך שפיר דמי לעיוני באגרות.

ואינו נראה. וכן כתב ר' בנימין אחי נר"ו, דאפילו הרהור בלא קריאה אסור, לפי שאי אפשר שלא יישא ויתן בדברי ענייני האגרת.

טעם להחמיר בהרהור מקריאה כיון שהוא ניכר לכל

11. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שז סעיף כא

שטרי הדיוטות, דהיינו שטרי חובות ומקח וממכר ומשכונות וחשבונות וכל כיוצא בהם, מחפצים האסורים לעשות בשבת, אסור לקרותם בשבת משום ממצוא חפצך, ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור, ולא אמרו ש"דבור אסור הרהור מותר" אלא כשאין הדבר ניכר שמהרהר בחפצים האסורים, אבל כאן שניכר לכל שמהרהר בחפצים האסורים הכתובים בשטר הרי זה בכלל איסור ממצוא חפצך.

קריאת מכתבים וגזרי איסור הקריאה

מכתבים בכלל שטרי הדיוטות

12. רש"י מסכת שבת דף קטז עמוד ב

שטר הדיוטות - כגון של חשבונות, או איגרות השלוחות למצא חפץ

מכתבים מותרים שיוזע מה שכתוב בה ואחרת אפשר שהוא פיקוח נפש

13. תוספות מסכת שבת דף קטז עמוד ב

וכ"ש בשטרי הדיוטות - פירש בקונטרס איגרות. ותימה, דנהגו העולם לקרות בכתב ואיגרות השלוחים ממקום למקום ... ונראה לר"י דלא קרי שטרי הדיוטות אלא שטרי חובות וכיוצא בהן, אבל איגרות שרי, דפעמים שיש בהן פקוח נפש. ואפילו יודע שאין בו פקוח נפש מתיר ר"ת, דלא הוי שטרי הדיוטות, כיון שאין צריך למה שכתוב בה לפי שיוזע מה שבאיגרות, ואם אינו יודע, שמא יש בו צורך גדול או פקוח נפש ושרי...

אמנם שטרי הדיוטות הם דווקא עסקיים אבל האיסור הורחב לכתב שתחת הצורה שאינו אפילו לצרכי כלל ממילא גם אגרות יש להחמיר. ולא נרחיב מעבר להכרח את מחלוקת רבי נחמיה וחכמים בכתבי הקדש.

לרשב"א גם ספרי חכמות מותרים

19. שו"ת הרשב"א חלק ז סימן רפח

עוד נשאל אם מותר לטלטל ולקרוא בספרי רפואות בשבת. והשיב שמותר לקרוא ומטלטלין אותם, מפני שהן ספרי חכמה וכך הורה הרמב"ן. ומה שחזרו (נראה שז"ל אסור) רז"ל לקרוא בשטרי הדיוטות בשבת לא דמי להא. ופי' שטרי הדיוטות מזכרת חובותיו.

טעמו של הרשב"א כיון שלא יתחלפו בשטרי הדיוטות

20. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שז סעיף לא

... ויש מתירים בכל ספרי חכמות וספרי רפואות, מפני שדבר חכמה אינו מתחלף בשטרי הדיוטות, ואין לגזור על זה בשביל זה, וכן נוהגין להקל

ספרי מלחמות בלע"ז אסורות, איסור כתב שתחת הצורה הוא דוגמא

21. תוספות מסכת שבת דף קטז עמוד ב

אותן מלחמות הכתובין בלע"ז נראה לרבינו יהודה דאסור לעיין בהן, דלא גרע מהא דתניא בפ' שואל [לקמן קמט]. כתב שתחת הצורה והדיוקנאות אסור לקרוא בהן בשבת. ואפילו בחול לא ידע ר"י מי התיר, דהוה ליה כמושב לצים.

לרמ"א ספרי מלחמות בעברית מותרים

22. הגהת הרמ"א על השולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף טז

נראה לדקדק הא דאסור לקרוא בשיחת חולין וספורי מלחמות, היינו דוקא אם כתובים בלשון לע"ז, אבל בלשון הקודש, שרי. [וכנ"ל מלשון שכתבו התוספות פרק כל כתבי, וכן נהגו להקל בזה].

משנ"ב סג: דהלשון בעצמו יש בו קדושה ולומד ממנו ד"ת ולפ"ז גם אגרת שלום הכתובה בלה"ק שרי לקרוא דיש ללמוד מתוכו הלשון.

לב"ח ספרי מלחמות האסורים בשבת הם של האומות ובכל לשון. והמותרים הם ספרים של יראת שמים ואפילו יכתבו בלע"ז

23. ב"ח אורח חיים סימן שז אות ה

מיהו נראה לפע"ד דלשון הפוסקים לא משמע הכי, אלא כל שטרי הדיוטות ומלחמות אפילו כתובים בלשון הקדש אסור לקרוא בהן. והא דנקטו התוספות "מיהו אותן מלחמות הכתובים בלע"ז" וכו' לא באו אלא להורות מקום האיסור, והוא דדווקא אותן מלחמות של מלכי האומות זה עם זה, שחיברו האומות בלשון לע"ז, הוא דאסור, אפילו היו מעתיקין אותן מלשון לע"ז ללשון הקדש, כיון דאינן אלא שטרי הדיוטות ממש.

מה שאין כן ספר יוסיפון וספר דברי הימים של רבי יוסף הכהן וכיצא בהן, דיש ללמוד מספריהם כמה דברי מוסר ויראת שמיים, אפילו העתיקם ללשון לע"ז מותר לקרוא בהן.

ועוד אפשר לומר דנקטו התוספות לע"ז משום דכתבו בסוף דבריהם ואפילו בחול לא ידע ר"י מי התיר דה"ל מושב לצים עכ"ל דכשכתובים בלשון לע"ז דוקא ה"ל מושב לצים דאלו היו כתובים בלשון הקדש לא ה"ל מושב לצים ואינו אסור אלא בשבת. והכי נקטינן דכל שטרי הדיוטות וספורי מלחמות אפילו כתובים בלשון הקדש אסור לקרוא בהן בשבת דלא כהרב בהגהת שולחן ערוך נ"ל:

וכן כתב במשנ"ב סד לאסור אגרות שלום גם בעברית.

24. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף יז

אסור ללמוד בשבת ויו"ט, זולת בד"ת; ואפילו בספרי חכמות אסור (כדעת הרמב"ם); ויש מי שמתיר (וכן התיר המשנ"ב סה)

14. רא"ש מסכת שבת פרק כג סימן א

שטרי הדיוטות דאסיר למיקרי בהן, פירש ר"י – היינו שטרי מקח וממכר ושטרי חובות ומשכונות, משום ממצוא חפצך ודבר דבר. וכיון דחיישינן שלא למנות אורחיו ופרפרותיו שמא יקרא בשטרי הדיוטות, מסתברא הוא הדין בכל אגרות רשות.

ומצינא לפלוגי דוקא בהני (למנות האורחים והמאכלים) שייך למיגזר טפי לפי שהן מענין חשבונות וצרכיו ודמי לשטרי הדיוטות טפי מאיגרי הרשות שהן דברי שלומות ואין בהן צורך.

אבל מדאסרינן כתב שמהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות שאין בהן צורך כלל, ואסרינן משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות, נראה דהוא הדין אגרות הרשות. והביא ה"ר יונה ז"ל ראייה מהא דתניא פ' כל כתבי [דף קטז ב] א"ר נחמיה מפני מה אין קורין בכתבי הקודש בשבת כדי שיאמרו בכתבי הקודש אין קורין בשטרי הדיוטות לא כ"ש. והא ודאי דלר' נחמיה אסור לקרוא באגרות הרשות מהאי טעמא, ומדר' נחמיה נשמע לרבנן, דע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא בכתבי הקודש שאין לאסור מטעם זה אבל ודאי אגרות הרשות בשטרי הדיוטות מיחלפי.

ספק צורך הגוף לא מספיק להתיר קריאה באגרות

15. טורף אורח חיים הלכות שבת סימן שז

מצאתי כתוב מה שרגילין עתה שקורין בכתבים שהביאום בשבת לפי שאין יודעין למה הביאום ושמא יש בהן צורך הגוף ולא דמי לשטרי הדיוטות שאין בהן צורך הגוף כלל ואין נ"ל הטעם מספיק.

ודאי צורך הגוף – כגון המלצות לאכילה בריאה וכו' נראה להתיר לטור ולרמב"ם יש להסתפק ויעיין בעיניו (ארח"ש)

השו"ע צירף סברת התוספות באגרות לסברת הראב"ה בהרהור להתיר באגרות

16. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף יג

שטרי הדיוטות, דהיינו שטרי חובות וחשבונות ואגרות של שאלת שלום, אסור לקרואם

17. שם סעיף יד

לקרוא באגרת השלוחה לו, אם אינו יודע מה כתוב בה, מותר ולא יקרא בפיו אלא יעיין בה.

ספרי חכמה ומדע

לרמב"ם בשבת התירו רק ספרי קודש

18. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבת פרק כג משנה ב

הטעם שאסרו למנותם מן הכתב שמא יקרא אגרות בשבת, וזה אסור, שכל זולת ספרי הנבואה ופירושיהם אסור לקרותם לא בשבת ולא ביום טוב, ואפילו היה בו דברי חכמה ומדע

יש מקלים גם בסעודות רשות למניעת תקלה

30. משנה ברורה סימן שז ס"ק מז

...אמנם בשערי תשובה הביא ליישב המנהג להקל להשמש לקרוא מתוך הכתב אפילו לסעודות הרשות דעל השמש מעיקרא לא גזרו כדי שלא יטעה ויביא לידי חורבן ותקלה כעובדא דקמצא ובר קמצא:

לבטל איסור קריאה צריך שלא יהיה חשש מלאכה וגם לצורך מצווה

31. פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שז ס"ק טז

השמש קורא מכתב, דשמה ימחוק לא שייך בשמש, רק בעל הבית, ומשום הכי בעל הבית אסור ... ה"הינו סעודת מצוה, זימן "אורחים" דהוה סעודת מצוה "בבאו מן השדה"

אין לקרוא לעצמו ברשימת עולים שהכין הגבאי בעצמו קודם השבת (מאמ"ר ע כה) והוא הדין בעל שמחה. (ואפשר שאם קרא את הרשימה פעמים רבות קודם השבת יש מקום להקל)

אמנם ברשימת מתפללים כללית מותר (ילקו"י שז ה).

קריאה משותפת פוסרת חשש מלאכה

32. פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שז ס"ק יז

לקרות שני בני אדם, שמא ימחוק ליכא, ושטרי הדיוטות איכא

33. פתחי שערים על שער אפרים שער י ס"ק לו

בעניין לקרוא מתוך הכתב הנפטרים שצריך להזכיר צ"ע אם מותר לעשות כן ביום טוב ... העולם נוהגים היתר בזה ...

י"ל שהוה ליה "צורך מצווה, דהא נודרים צדקה בעדם ... וגם ידוע כי צער הוא לו כשישכח ויצא מלבו אחד מקרוביו ואתי לאמנועי משמחת יום טוב. ועוד נלע"ד ... בזה שהוא צורך היום ליכא למגזר אטו שטרי הדיוטות ובזה, כי רבים הוא, ורבים מדכרי אהדי.

רב שקורא לפני הציבור מכתב ידו מותר כיון שהוא דבר מצווה וגם נעשה בפני רבים ולא יבוא למחוק. (מאמ"ר ע כב. ומשמע שבביתו אסור וכן בשעה צ"ע שז נד. ובהליכות עולם ג' כתב להקל בחומר מודפס כל שאין עיקר כוונתו להגיה)

קריאת ספרי חכמות ומדע

- לדעת השו"ע הקריאה אסורה (שו"ע שז מאמ"ר ע, ו. אול"צ ו. הערות איש מצליח שז) ויש מסתפקים להקל בדעתו (חזו"ע עב).
- ולמנהג האשכנזים מהדין מותר בדברי חכמות (משנ"ב סה) ובתנאי ואינו בתחום עיסוקו של הקורא שהוא כעין מעיין בנכסיו (שש"כ כט מט) וגם להם ראוי להחמיר (שש"כ שם).

קריאה לתענוג

היתר לראות דבר שמתענגים בו

25. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שא סעיף ב

בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם, מותר. וכן לראות כל דבר שמתענגים בו (וכן מותר לטייל ב"י).

כוונת השו"ע שחשש שיקרא בשטרי הדיוטות לא קיים כשנהנה

26. מגן אברהם סימן שא ס"ק ד

פירוש - אף על פי שאסור לראות דיוקנאות, כמ"ש סי' ש"ז סט"ו, מכל מקום אם הראיה עונג לו - מותר לראות.

כוונת השו"ע רק שמותר לרוץ בשביל לראות דבר מהנה

27. ב"ח אורח חיים סימן שא אות ג

כלומר - וכן מותר להם לרוץ או לדלג כדי לראותו, כיוון שאינו רץ אלא להתענג בראייתו, דמקיים מצווה בריצה ובדילוג זה, כיוון שאינו עושה להרוויח, דאז ודאי אסור, דהוה ליה הלוכו של חול. (וכ"כ המשנ"ב שם ו. וכאן סד לאסור בשם הרבה אחרונים)

ספרי קריאה - יש מתירים רק בספרים שמוסיפים יראת שמים (אול"צ ו, דרשו 66 בשם הגר"ק) ויש מתירים בכל אופן כיון שאפשר שלא גזרו בספר וכן שנהנה בשבת מקריאתם (חזו"ע סט, אשרי האיש שבת קנז).

קריאה לצורך ובהקשר של מצווה

אסור לקרוא לסעודה מתוך הכתב

28. ב"ח אורח חיים סימן שז אות ה

מה שנוהגין שהשמש קורא לסעודה מתוך הכתב הוא איסור גמור שהרי הוא קורא בשטרי הדיוטות ממש

מותר שהוא לצורך מצווה

29. מגן אברהם סימן שז ס"ק טז

ואני אומר מנהג ישראל תורה הוא, דהא חשבונות של מצוה שרי ... והכא היא גופה גזירה אטו חשבונות, דשרי בשל מצווה

שטרי הדיוטות - סיכום והלכה למעשה

1. גזרי האיסור

א. **אסור חז"ל לקרוא בשטרי הדיוטות** ובכלל זה כל כתב הקשור לענייני כספים ומסחר לרבות:

- שטרי חוב.
- חשבוניות של העיריה והחשמל.
- חשבוניות הבנקים.
- חוזה של שכירות.
- פרסומות מסחריות הנמצאים בעיתונים, ואפילו לא מתכוין לקנות (ארחות שבת קכח).
- תויות מחיר בחלון ראויה (שם קלא, חזו"ע סא).
- גבאי שמחלק קבלות (מאמ"ר כו. ילקו"י כ. שהרי קורא בשמות). ובשעת הדחק יש להקל.
- ועוד.

ואפילו לעיין מבלי לקרוא בפה אסור בכל אלה (ש"ע יב) ופעמים רבות הם גם מוקצה מחמת חסרון כיס ואסורים גם בטלטול.

ב. **בנוסף אסור חז"ל לקרוא בדברים נוספים** שמהם יקרא בשטרי הדיוטות או שמהם יעשה מלאכה.

ולכן אסור בשבת לקרוא:

- ברשימת מוזמנים או מנות שכתב לסעודה (שו"ע, שו"י, מאמ"ר ע יט. ילקו"י שז ו. שש"כ נא).
- בתיאורים שתחת הציורים ואפילו סיפורי התנ"ך (שו"ע שז טו).
- באלבום תמונות עם כיתוב הסבר על התמונות יש אסורים בכל אופן (מאמ"ר ע יז) ויש מתירים אם מתואר שם האיש ולא מעשיו (חזו"ע סח ושם בשם הרב אלישיב).
- **באגרות שלום**. אלא אם לא יודע את תוכנה וגם מעיין בעיניים ללא קריאה. ולמנהג האשכנזים יש מתירים כשכתובים עברית (רמ"א שם). ורבים אסורים (משנ"ב סד) אמנם ופוסקי זמנינו דחו הוסיפו שבארץ ישראל אין צורך בלימוד זה לידיעת עברית (דרכי 69).
- **בספרי הסטוריה** של העמים. ולמנהג האשכנזים יש מתירים כשכתובים עברית ויש אסורים כדלעיל.
- **ברשימת עולים** שהכין הגבאי בעצמו קודם השבת (מאמ"ר ע כה) והוא הדין בעל שמחה. אמנם ברשימת מתפללים כללית מותר (ילקו"י שז ה).

2. נושאים שנחלקו בהם הפוסקים

דברי תורה בעיתוני חול

- יש אסורים כיון שאי אפשר שלא יקרא מדברי החולין (משנ"ב סד. מאמ"ר לא).
- ויש מתירים מעיקר הדין ולא חוששים שיקרא בענייני המו"מ שבהם (חזו"ע עב בהערות, שש"כ מח) וסיימו שראוי לכל ירא שמים להחמיר ולא לקרוא בכלל בעתון בשבת וביו"ט (שש"כ). וכן יש סוברים שעלון שרובו פרסומות הוא מוקצה בשבת (מאמ"ר לד).
- **ספרי חכמות ומדע** לדעת השו"ע הקריאה אסורה (שו"ע שז מאמ"ר ע. ו. אול"צ ו. הערות איש מצליח שז) ויש מסתפקים להקל בדעתו (חזו"ע עב). ולמנהג האשכנזים מהדין מותר בדברי חכמות (משנ"ב סה) ובתנאי ואינו בתחום עיסוקו של הקורא שהוא כעין מעיין בנכסיו (שש"כ מט) וגם להם ראוי להחמיר (שש"כ שם).

- **שלטי שמות הרחובות** יש מתירים (ילקו"י ז. ארח"ש) ויש מתירים רק בשעת הדחק ובהרהור (אול"צ שם)

- **ספרי קריאה** - יש מתירים רק בספרים שמוסיפים יראת שמים (אול"צ ו. דרכי 66 בשם הגר"ח ק) ויש מתירים בכל אופן כיון שאפשר שלא גזרו בספר וכן שנהגה בשבת מקריאתם (חזו"ע סט, אשרי האיש שבת קנז).

3. גזרים להתיר מהדברים האסורים

ג. **מותר לקרוא בשבת** כשמדובר בענייני מצווה וגם אין חשש מלאכה.

חשש מלאכה בטל באחד מהתנאים הבאים:

- כשקורא כתב שכתב אדם אחר (ב"ח משנ"ב מז).
- כשקורא יחד עם אדם נוסף או בציבור (פמ"ג).
- כשקורא דבר שקרא פעמים רבות ויודע שאין בו מה לתקן (מאמ"ר כג)

חשש שיקרא בשטרי הדיוטות בטל:

- בענייני מצווה.
- יש מי שמקל כשנהגה מהקריאה (מג"א שא ד) ויש חולקים (שעה"צ שם ט).

ולכן מותר לקרוא:

- רשימות מוזמנים לסעודת מצווה כשהקורא לא מוסמך לשנות את הרשימה (משנ"ב מז).
- דרשן שקורא מכתב ידו מול הציבור (מאמ"ר ע יב).
- גבאי או בעל שמחה שקורא מרשימת עולים שכתב אדם אחר.

4. קריאה המותרת

מותר לקרוא את הדברים הבאים בהם אין חשש לשטרי הדיוטות.

- כל ספרי הקודש.
- ספר הסטוריה של עם ישראל.
- מודעות מודפסות שאינן של מסחר וגם לא מתייחסות לתמונה (מאמ"ר טו)
- המלצות בריאותיות שהם צורך הגוף שנוגע לאדם כגון המלצות לתזונה נכונה עבירו או שאר הנהגות הנוגעים לבריאותו (ארח"ש קמא) ולמנהג הספרדים נכון שיעיין בעיניו מבלי לקרוא.
- יש מי שכתב שרשימת התפריטים שאשה הכינה לשבת יתכן ומותר להציץ בה (שש"כ הערה קלג)
- עיתונים הנחוצים בעיתות חירום.